

Kohtuasi C-806/21**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

21. detsember 2021

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Hoge Raad der Nederlanden (Madalmaade kõrgeim kohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

14. detsember 2021

Kassatsioonkaebuse esitaja:

Openbaar Ministerie (prokuratuur)

Kriminaalmenetlus järgmise isiku suhtes:

TF

Põhikohtuasja ese

Kassatsioonkaebus õigeksmõistva otsuse peale süüdistuses, mille kohaselt ei ole kinni peetud määruse (EÜ) nr 273/2004 artikli 8 lõikest 2 tulenevast kohustusest teavitada mh narkootiliste lähteainete suurte koguste vedamisest ja valdamisest.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Kassatsioonimenetluses tekkis tõendatuks loetud teo raames küsimus, kas mõisteid „ettevõtja“ ja „asjaolud“ määruse nr 273/2004 artikli 8 lõikes 1 tuleb tõlgendada laialt või kitsalt.

Eelotsuse küsimused

1. Kas füüsilisi ja juriidilisi isikuid, kes osalevad nimekirjas loetletud lähteainete turuleviimises sellisel viisil, et see osalemine kujutab endast nõukogu raamotsuse 2004/757 artikli 2 lõike 1 punkti d kohaselt karistatavat tegu, tuleb käsitleda „ettevõtjana“ määruse nr 273/2004 artikli 2 punkti d tähenduses.

Kui esimesele küsimusele vastatakse jaatavalt:

2a. Kas küsimuses 1 nimetatud ettevõtjate teod kujutavad endast „asjaolusid“ määruse nr 273/2004 artikli 8 lõike 1 tähenduses?

2b. Kas tegevused nagu nimekirjas loetletud lähteainete vastuvõtmine, vedamine ja ladustamine kujutavad endast „asjaolusid“ määruse nr 273/2004 artikli 8 lõike 1 tähenduses, kui neid tegevusi ei tehta kavatsusega tarnida neid lähteaineid kolmandatele isikutele?

Viidatud liidu õigusnormid

Määruse (EÜ) nr 273/2004 põhjendused 1, 2, 3, 6, 10, 11, 12 ja 13, artiklid 1 ja 2, artikli 3 lõiked 1–4 ja 6, artikli 4 lõiked 1–3, artiklid 5, 7, 8, 10 ja 12

Nõukogu raamotsuse 2004/757/JSK artikli 1 punkti 2, artikli 2 lõike 1 punkt d

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklid 47 ja 48

Viidatud liikmesriigi õigusnormid

Keemiliste ainete kuritarvitamise ennetamise seaduse (Wet voorkoming misbruik van chemicaliën) artikkel 2

Majandusalaste süütegude seadus (Wet op de economische delicten) artikli 1 punkt 1

Narkootiliste ainete seaduse (Opiumwet) artiklid 2, 10 ja 10a

Põhikohtuasja faktiliste asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

- 1 TF (edaspidi „süüdistatav“) vedas tema enda nimel renditud väikekaubikuga korduvalt keemilisi aineid (mh sool- ja väävelhapet) Lüttichi (Belgia) ja mitme aadressi vahel Madalmaades. Tal ei olnud usutatavat või kontrollitavat selgitust nende keemiliste ainete võimaliku seadusliku kasutusotstarbe kohta. Süüdistatav teadis vaatamata korduvalt puudevale tähistusele, et tegemist on keemiliste ainetega ning vedas neid aineid sõbraliku teenena ilma veolepinguta.
- 2 Selge on, et süüdistatav pidi teadma, et esines oluline, tema poolt aktsepteeritud oht, et neid keemilisi aineid kasutatakse „narkootikumide lähteainena“ sünteetiliste narkootikumide ebaseaduslikuks valmistamiseks.
- 3 Selle ühe ja sama tegevuse eest esitati talle süüdistus kahe süüteo toimepanemises, täpsemalt narkootiliste ainete seaduse (Opiumwet) artikli 10a rikkumises ja määruse nr 273/2004 artikli 8 lõikes 1 reguleeritud kohustuse teavitada ettevõtjana asjaoludest, täitmata jätmises.

- 4 Apellatsioonimenetluses mõisteti süüdistatav süüdi esimese süüteo toimepanemises, kuid õigeks teises süüteo. Apellatsioonikohus põhjendas sellist otsust järgnevalt.
- 5 Määrusega nr 273/2004 rakendatud järelevalvesüsteemiga taheti leida tasakaal ebaseaduslike narkootikumide valmistamiseks keemiliste ainete ebaseadusliku kasutamise ja nende seaduslikul eesmärgil kasutamise vahel keemiatööstuses.
- 6 Selleks pandi ettevõtjatele teavitamiskohustus, mis seisneb pädevate ametiasutuste teavitamises kõikidest asjaoludest, mis annavad alust oletada, et neid lähteaineid võidakse levitada narkootikumide ebaseaduslikuks valmistamiseks.
- 7 Süüdistuses nimetatud mõistete „ettevõtja“ ja „asjaolud“ puhul tuleb lähtuda sellest, et neid kasutati selles tähenduses, mis neil on määruse nr 273/2004 artikli 8 lõike 1 kohaselt.
- 8 Süüdistatavat võib esimese mõiste – „ettevõtja“ – laia definitsiooni alusel pidada ettevõtjaks. Süüdistatava tegevuste liik ja asjaolud, kuidas neid tehti, ei luba siiski käesoleval juhul järeldada, et tegemist on „asjaoludega“, mille puhul kohaldub määruse nr 273/2004 artikli 8 lõike 1 kohaselt teavitamiskohustus. Seetõttu ei ole täidetud etteheidetava süüteo teokoosseis ning selles osas tuleb teha õigeksmõistev otsus.
- 9 Openbaar Ministerie (prokuratuur, Madalmaad) esitas õigeksmõistva otsuse peale kassatsioonkaebuse.

Põhikohtuasja poolte peamised argumendid

- 10 Süüdistuse esitanud ametiasutus märgib kassatsioonkaebuses, et – määruse nr 273/2004 eesmärki silmas pidades – tuleb mõistele „asjaolud“ määruse nr 273/2004 artikli 8 lõike 1 tähenduses anda lai tõlgendus.

Eelotsusetaotluse põhjenduse lühikokkuvõte

- 11 Lähtepunktiks eelotsusetaotlusele on asjaolu, et on tõestatud, et süüdistatav valmistab ette või soodustas narkootiliste ainete seaduse (Opiumwet) alusel karistatava süüteo toimepanemist, tuues nimekirjas loetletud lähteained Lüttichi (Belgia) keemiavabrikust ning vedas neid ja ladustas need seejärel erinevates kohtades Madalmaades. Need teod muudeti karistatavaks mh raamotsuse 2004/757 rakendamiseks, mille artikli 2 lõike 1 kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et karistatav on uimastite lähteainete valmistamine, vedamine või pakkumine, kui on teada, et need on mõeldud uimastite ebaseaduslikuks tootmiseks või valmistamiseks.
- 12 Kassatsioonimenetluses esitatud küsimus kõlab, et kas apellatsioonikohus jättis tähelepanuta, et süüdistatav oli oma tegevuse tõttu süüdi ka määruse nr 273/2004

artikli 8 lõikes 1 reguleeritud ettevõtjate nimekirjas loetletud lähteainetega seotud asjaoludest pädevate ametiasutuste teavitamise kohustuse rikkumises. Selle sätte rikkumine peab nimetatud määruse artikli 12 kohaselt olema karistatav tõhusalt, proportsionaalselt ja hoiatavalt ning kujutab endast Madalmaade õiguse kohaselt majanduskuritegu.

- 13 Siiski tekib küsimus, kas liidu seadusandja soovis, et (juriidilist) isikut karistatakse ühe ja sama tegevuse puhul (keemiliste lähteainete vedamine) mõlema eespool nimetatud süüteo toimepanemise eest.
- 14 Määrusega nr 273/2004 tahetakse vältida raamotsuses 2004/757 nimetatud tegevust, täpsemalt ebaseaduslikku uimastiäri, pannes ettevõtjatele kohustuse teavitada nimekirjas loetletud lähteainetega seonduvatest asjaoludest. Liidu õiguse regulatsioone võiks seetõttu mõista nii, et tuleb teha selget vahet tegude vahel, mis on nende regulatsioonide kohaselt karistatavad. Süüdistatav – ettevõtja – saab karistada kas määruse nr 273/2004 artikli 8 lõikes 1 sätestatud teavitamiskohustuse rikkumise eest või ta on süüdi raamotsuse kohaselt karistatavate tegude eest (narkootiliste ainete seaduses (Opiumwet) sätestatud süüteod).
- 15 Teine võimalik tõlgendus oleks see, et süüdistatav, keda karistatakse raamotsuse 2004/757 kohaselt karistatavate tegude eest, mille esemeks on nimekirjas loetletud lähteained, peab täitma ka määruse nr 273/2004 artikli 8 lõikes 1 ettenähtud teavitamiskohustust.
- 16 Sellisel juhul on küsimus, millised tagajärjed sellest tulenevad (võivad tuleneda), võttes arvesse *nemo tenetur* põhimõtet mh Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklite 47 ja 48 tähenduses, samuti Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklit 6. Vastavalt Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikale ja hartale võib selle põhimõttega olla vastuolus süüdistatava kohtu alla andmine ja karistamine teabe alusel, mis saadi temalt sunni alusel – kaasa arvatud kriminaalkaristuse hoiatusel –, kui see teave pärineb tema antud, võimalusel mõnes dokumendis fikseeritud avaldusest. Välistatud ei ole ka see, et süüdistatav – iseenda karistatavast teost teavitamisel määrusest tuleneva teavitamiskohustuse alusel – võib vältida sel teel narkootiliste ainete seaduse (Opiumwet) rikkumisest tulenevast kohtu alla andmist ja karistamist või vähemalt tekitab kohtu alla andmisel ja karistamisel [teatud] raskused.
- 17 Direktiiv 2015/849, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist, näeb ette, et kui kohustatud isikud edastavad teavet heas usus, ei too see endaga kaasa mingit vastutust. Määrus nr 273/2004 ei sisalda võrreldavat regulatsiooni ega paku seetõttu – erinevalt eelnimetatud direktiivist – kaitset võimaliku *nemo tenetur* põhimõtte rikkumise eest.
- 18 Selle taustal tekib küsimus, kuidas tõlgendada mõisteid „ettevõtja“ ja „asjaolud“ määruse nr 273/2004 tähenduses. Kui mõlemaid mõisteid tõlgendatakse laialt,

mille tulemusena süüdistatavale selles kohtuasjas kehtib teavitamise kohustus, on eelnimetatud tagajärjed koormavamad. Olukord on aga teine, kui mõlemaid või ühte kahest mõistest tõlgendatakse kitsendavalt. Seejuures võib viidata järgnevale.

- 19 Apellatsioonikohus tõlgendas mõistet „ettevõtja“ selles kohtuvaidluses ilmselgelt laialt, täpsemalt selles mõttes, et see hõlmab ka süüdistatavat, kelle tegevus kujutab endast ka raamotsuse kohaselt karistatavat tegu. Nimelt kvalifitseeris ta süüdistatava ettevõtjaks asjaolude alusel, mille kohaselt ta võttis keemiaettevõttest keemilisi aineid ja vedas neid ja ladustas need erinevates kohtades Madalmaades.
- 20 Lai tõlgendus toob kaasa selle, et iga isikut, kes veab ja ladustab nimekirjas loetletud lähteaineid, saab pidada ettevõtjaks, kelle kohta kehtib – asjaolude esinemisel – teavitamise kohustus. Üheks selle käsitluse poolt rääkivaks argumendiks on, et mõiste „ettevõtja“ on määruses defineeritud laialt, täpsemalt kui „iga füüsiline või juriidiline isik, tegeleb nimekirja kantud lähteainete turuleviimisega“. Nii saavutatakse ka olukord, et määruses nimetatud kohustused – mille abil tahetakse vältida narkootiliste lähteainete kuritarvitamist – kehtivad võimalikult suurele isikute ringile. Seejuures ei ole tegemist ainult juba kõneks olnud artikli 8 lõikest 1 tuleneva teavitamiskohustusega, vaid ka teiste määruses nr 273/2004 ettenähtud ja ettevõtjatele suunatud eeskirjadega.
- 21 Mõiste kitsas tõlgendus, mille kohaselt ettevõtjaks loetakse ainult (juriidilisi) isikuid, kes ei tegele nimekirjas loetletud lähteainetega raamotsuse kohaselt karistatava kauplemisega, vastab siiski ulatuslikult ettevõtja mõiste definitsioonile määruse nr 273/2004 muutmise ettepanekus (COM[2012]548). Viidatud ettepaneku põhjendustes tähistatakse ettevõtjaid kui „narkootikumide lähteainetega *seadusliku* kauplemisega seotud kemikaalide tootjaid, turustajaid, vahendajaid, importijaid, eksportijaid ja hulgimüüjaid“. See võib olla kinnituseks seisukohale, et liidu seadusandjal ei olnud selle määrusega kavas käsitleda „ettevõtjana“ iga isikut, kes oli seotud nimekirjas loetletud lähteainetega mingil viisil kauplemisega, isegi kui tegemist oli ebaseaduslike tegevustega. Selle tõlgenduse tulemuseks on iseseisev süsteem liidu õiguses, mille puhul on määruse nr 273/2004 ja raamotsuse 2004/757 esemeks teineteisest sõltumatud karistatavad või karistamisele kuuluvad tegevused ning mille puhul on välistatud, et süüdistatav, kes on toime pannud narkootiliste ainete seaduse (Opiumwet) kohaselt karistatavad teod, on samaaegselt süüdi teavitamiskohustuse rikkumises. Selle tõlgenduse puhul ei pea süüdistatav teavitama tema poolt toimepandud nimekirjas loetletud lähteainetega seotud süütegudest, mille tagajärjel välistatakse *nemo tenetur* põhimõttest tulenevad raskused.
- 22 Selget vahetegemist määruses nr 273/2004 ja raamotsuses 2004/757 kirjeldatud tegude vahel saab soodustada ka mõistet „asjaolud“ kitsalt tõlgendades, täpsemalt nii, et see ei käi nende tegevuste kohta, mis on otseselt seotud ettevõtja enda poolt toimepandud süütegudega.
- 23 Sellise kitsa tõlgenduse vastu räägib määruse nr 273/2004 artikli 8 lõike 1 sõnastus. See regulatsioon hõlmab nimelt „kõiki asjaolusid, nagu näiteks

ebatavalised tellimused või sellised tehingud turule viidavate nimekirjas loetletud lähteainetega, mis annavad alust oletada, et neid lähteaineid võidakse levitada narkootiliste või psühhotroopsete ainete ebaseaduslikuks valmistamiseks“. Käesolevas kohtuasjas kõne all olevad tegevused – nimekirjas loetletud lähteainete vedamine ja ladustamine – näivad olevat sellega hõlmatud.

- 24 Kui mõistet „asjaolud“ ei tule tõlgendada kitsalt, siis on selles kriminaalasjas otsuse tegemiseks oluline veel küsimus, kas selle mõiste tõlgendamisel tuleb arvesse võtta ka tegevuste liiki, täpsemalt selles mõttes, et need tegevused peavad olema suunatud nimekirjas loetletud lähteainete (otsesele) üleandmisele kolmandale isikule. Selle tõlgenduse raames ei oleks tegemist asjaoludega, kui nimekirjas loetletud lähteainete vedamine ja ladustamine leiab aset kavatsusega panna narkootiliste ainete seaduse (Opiumwet) kohane süütegu toime ise – üksi või koos teistega.
- 25 Eespool esitatud kaalutlused selgitavad, et mõisteid „ettevõtja“ ja „asjaolud“ määruse nr 273/2004 tähenduses võib tõlgendada erinevalt. Küsimus, kuidas neid mõisteid tõlgendada, on oluline otsuse tegemiseks käesolevas kohtuasjas. Määruse nr 273/2004 artikli 8 lõikest 1 tuleneva teavitamiskohustuse ulatusel võivad lõpuks olla tagajärjed ka raamotsuse 2004/757 artikli 2 lõike 1 punkti d kohaselt karistatavate tegude ja *nemo tenetur* põhimõtte suhtele.